

TIEN KEER NEE TEGEN DE AANSCHAF VAN DE JOINT STRIKE FIGHTER

1. De JSF is bedoeld voor aanvalsoorlogen

De JSF is een gevechtsvliegtuig en bommenwerper, bedoeld voor aanvalsoorlogen ver buiten de landsgrenzen. De inzet van F-16's in Uruzgan geeft een beeld van mogelijke inzet van de JSF. Sinds het voorjaar van 2006 tot het voorjaar van 2008 wierpen F-16's 185 maal bommen af. Hoeveel Afghaanse doden daardoor vielen is onbekend, dat wordt niet eens bijgehouden. Volgens Defensie zijn er door Nederlands militair optreden in Afghanistan ongeveer 75 burgerdoden gevallen. Mannen, vrouwen en kinderen die de pech hadden op de verkeerde tijd op de verkeerde plaats te zijn. Hoe dat moet bijdragen aan vrede en wederopbouw is een raadsel.

2. De JSF heeft een kernwapentaak

op vliegbasis Volkel bevinden zich nog steeds Amerikaanse kernwapens. Als de NAVO daartoe besluit, kunnen deze door Nederlandse F-16s worden afgeworpen boven vijandelijk gebied. In antwoord op Kamervragen heeft de Nederlandse regering in 2002 laten weten dat de JSF bij aanschaf de kerntaak van de F-16 overneemt. Met de aanschaf van een 'nuclear capable' JSF neemt Nederland opnieuw deel in een defensie gebaseerd op massavernietigingswapens. Overigens zal de nuclear capable JSF waarschijnlijk een stuk duurder zijn dan de 'conventionele' versie.

3. De JSF gaat ten koste van investeringen in vrede en veiligheid

Voor bijdragen aan internationale vrede en veiligheid kan met een klein deel van het miljardenbudget van de JSF veel worden bereikt op het gebied van economische, juridische en sociale ontwikkeling in fragiele staten. Daarmee zijn vrede en veiligheid veel meer gebaat.

4. De JSF is een financieel drama

Elk jaar blijkt de JSF duurder geworden, terwijl er nog geen toestel verkocht is: we zitten nog in de ontwikkelings- en testfase. In een laatste berekening komt de Algemene Rekenkamer een verwachte totale kostenpost van 14,6 miljard euro voor 85 toestellen.¹ Dat is ruim drie keer meer dan bij de eerste kostenraming werd voorgespiegeld. oorspronkelijk wer uitgegaan van een verwachte verkoop van 6.000 toestellen. Inmiddels wijst alles erop dat de industrie de handen mag dichtknijpen als de teller op 3.000 toestellen uitkomt, en minder verkochte toestellen leidt tot een hogere prijs per toestel. Cruciaal daarbij zijn de plannen van het Pentagon, omdat die al snel goed is voor driekwart van de totale bestelling. De Amerikaanse orderverwachtingen zijn de afgelopen jaren al flink naar beneden bijgesteld, en de verwachting is dat daar nog wel eens de helft van af kan gaan. Dat zou leiden tot een spiraal van stijgende prijzen en daardoor verder dalende bestellingen.

¹ 5,5 miljard euro aanschaf plus 9,1 miljard exploitatie (prijspeil 2005). Algemene Rekenkamer, "Monitoring verwerving Joint Strike Fighter", september 2006.

5. Over de JSF wordt niet democratisch besloten

Hoewel er nu al geld wordt geïnvesteerd in de aanschaf van de JSF is er nog geen politiek besluit over genomen. Een discussie over nut en noodzaak van nieuwe gevechtsvliegtuigen hoeft volgens de regering pas gevoerd te worden als de bestelling geplaatst wordt. Ondertussen zit Nederland al tot de nek in de ontwikkelingsfase en wordt het sluipenderwijs steeds moeilijker gemaakt om nee te zeggen. Het is een bewuste strategie om de beslissing vooruit te schuiven tot hij door de gecreëerde omstandigheden onvermijdelijk lijkt. Zo is niemand verantwoordelijk voor wat straks een miljardendebacke zal blijken.

Uit opiniepeilingen de afgelopen jaren bleek steeds dat de meeste Nederlanders grote bedenkingen hebben bij de JSF. Voor investeringen in onderwijs en zorg bestaat in brede kring veel meer steun.

6. JSF is een megasubsidiepot voor de Nederlandse militaire industrie

Met steun van de luchtmachttop en de Nederlandse defensie-industrie, en onder zware Amerikaanse diplomatieke druk, is de JSF steeds als de onvermijdelijke opvolger van de F-16 gepresenteerd.² Fabrikant Lockheed Martin beloofde in 2002 vele miljarden aan orders voor de Nederlandse industrie mits de regering 800 miljoen dollar – toen in waarde nog vrijwel gelijk aan de euro - entreegeld zou neerleggen voor deelname aan het JSF project. De Nederlandse industrie – met name Stork en Philips – spraken van 12 miljard euro aan opdrachten. De vakbeweging liet zich verleiden met een voorspelling van tienduizenden banen. Terwijl het Centraal Planbureau heeft becijferd dat de netto werkgelegenheidseffecten, vooral door verdringing van ander werk in de technische sector, nihil zal zijn.³

In 2008 moeten afspraken gemaakt worden met de industrie over de terugbetaling van het voorschot van 800 miljoen dollar aan de staat. Nu al is duidelijk dat 5 bedrijven niet bereid zijn om mee te doen aan de terugbetaling.

7. De JSF krijgt onbemande concurrentie

Al in 2002 was duidelijk dat de JSF op het terrein van verkenningsstaken concurrentie kreeg van onbemande tegenhangers, deUCAV's of Unmanned Combat Aerial Vehicles. Israël en de VS hebben de laatste jaren veel ervaring opgedaan met kleinere typen robotvliegtuigen bewapend met raketten. Met minder kans op slachtoffers onder eigen troepen ligt het voor de hand dat onbemande varianten steeds vaker een voor de hand liggend alternatief zullen zijn. Blijven voor de JSF de offensieve taken over: luchtaanvallen, bombardementen, en het afschieten van raketten.

² Zie voor een uitgebreide reconstructie daarvan Steven Derix en Joost Oranje, "Toys for Boys", NRC Handelsblad, 19 januari 2002.

³ Martin Koning en Bert Minne, "Participeren in de ontwikkeling van de Joint Strike Fighter", CPB, oktober 2001, <http://www.stopwapenhandel.org/projecten/jsf/JSFkamer/kostenbatenCPB.pdf>

8. JSF deelname ondermijnt wapenexportbeleid

Om zoveel mogelijk toestellen te verkopen marketingmiddelen worden ingezet en het wapenexportbeleid zo nodig wat worden opgerekt. Immers, hoe meer verkochte toestellen, hoe lager de stuksprijs voor de producerende landen. De JSF zal dan ook verkocht worden aan landen die hun leger inzetten tegen de eigen bevolking of om conflicten met buurlanden te beslechten. Ook wat dit betreft is de F-16 illustratief. Sinds eind jaren zeventig is die verkocht aan bijvoorbeeld Indonesië, Taiwan, Turkije, Egypte, Israël en Pakistan. Allen landen met licht ontvlambare relaties met tenminste een van hun burens. Van Turkije en Indonesië is bekend dat zij daadwerkelijk F16's hebben ingezet tegen de burgerbevolking van eigen land. Voor Israël en Pakistan geldt bovendien dat F-16s deel uitmaken van hun nucleaire strijdmacht.

In 2002 is een overeenkomst gesloten met de Amerikanen, waarin staat dat op basis van gelijkwaardigheid exporten naar zogenaamde derde landen zullen worden afgestemd. Maar in datzelfde jaar heeft de regering al erkend dat het feitelijk geen stem heeft in de besluitvorming over acceptabele nieuwe klanten.

9. Dure euro prijst Nederlandse bedrijven uit de markt

Toen in 2002 berekend werd hoeveel orders Nederlandse bedrijven mogelijk zouden binnenhalen voor de JSF was de dollar nog ongeveer een euro waard. Vijf jaar later is de dollar 25 procent in waarde gedaald. Aangezien analisten verwachten dat de dollar de komende jaren nog verder terrein zal verliezen zal dit betekenen dat de positie van de Nederlandse industrie bijzonder slecht is vanwege de relatief dure euro: Amerikaanse bedrijven hebben een duidelijk concurrentievoordeel. Van die lagere dollarkoers kan aan de andere kant bij aankoop maar beperkt geprofiteerd worden: om zich in te dekken tegen koersschommelingen zijn vanaf 2002 grote sommen 'termijndollars' tegen een inmiddels zeer ongunstige koers ingekocht.

10. Aanschaf gevechtsvliegtuigen impuls voor tweedehands markt

De aankoop van nieuwe wapens leidt vrijwel onvermijdelijk tot de verkoop van de oude wapens op de tweedehands wapenmarkt. Nu al is de uitverkoop van Nederlandse F-16's begonnen, naar landen als Jordanië en Chili. De komende jaren zullen nog vele tientallen in de etalage komen te staan. De aankoop van Nederlandse F16's heeft op zijn beurt weer tot gevolg dat er oudere toestellen op de derdehandsmarkt terecht komen. Jordanië probeert bijvoorbeeld overtollig geraakte gevechtsvliegtuigen te slijten aan Afrikaanse landen, waaronder Kenia. Dit leidt tot een verdere verspreiding van allerhande militair materieel naar arme en instabiele regio's.

